

היסטוריונים בהווה מדמם:

התכתבות בין מרצי החוג להיסטוריה – אלון גן, מיכל ווסר, אמנון יובל,
אייל נווה, בעקבות מבצע "עופרת יצוקה" בעזה

השאלות הקשות והכואבות שהועלו במהלך ולאחר המלחמה/מבצע "עופרת יצוקה" בעזה, חדרו גם לתוך המכללה ועוררו שיח ערכי-פוליטי-חינוכי ער ונוקב. אתר ההודעות של הסטודנטים במסלול הדמוקרטי במדעי הרוח שימש במה לדיון סוער, תוסס ומעורר מחשבה, שהיו שותפים לו סטודנטים ומרצים. במקביל ובשילוב עם הדיון שהתקיים באתר, התקיימה חלופת מכתבים ערה בין מרצי החוג להיסטוריה. להלן קטעים אחדים מהדיון שהתקיים בין מרצי החוג:

מיכל ווסר, קיבוץ כפר-עזה, 31.12.08: "איוולת יצוקה"

בשבת ב-11:00 בכוקר הזדעזעו קירות ביתנו עקב הפצצות כבירות מימדים. מהשביל שליך הבית ראינו, תוך דקות ספורות, את עזה עולה בלהבות ובתמרות עשן, מאופק עד אופק. חמש דקות קודם לכן יצאתי לטיול של בוקר בהיר ויפה וניסחתי בראשי את המכתב שאנסה לפרסם בעיתון נגד יציאה למבצע צבאי בעזה. כרגיל, המציאות הקדימה אותי...

לאחרונה יצא לי לקרוא לא מעט על הפצצות מהאוויר בעיתות מלחמה. בין היתר קראתי תיאורים על מאות אלפי טונות של פצצות שהוטחו על ערי בריטניה במהלך "הבליץ" המפורסם של הגרמנים במלחמת העולם השנייה; על ההפצצות האמתניות שבאו כתגובה (וכאסטרטגיה בפני עצמה) של חיל האוויר המלכותי הבריטי, על ערי גרמניה בכלל ועל המבורג ודרזדן בפרט; צפון וייטנאם הופגזה בכמות חומר נפץ שגדולה פי כמה וכמה מזו שהופלה על אירופה במהלך כל מלחמת העולם השנייה; ועוד כנף המטוס נטויה (ולא רועדת!).

בכל הדוגמאות שלעיל המטרות היו דומות: להפגין עוצמת אדירים מול האויב, להרתיעו מהמשך המהלכים הצבאיים, להפחיד את האוכלוסייה כך שתתקומם נגד הממשל (הבריטי, הנאצי, הצפון וייטנאמי וכן הלאה), ולשבור את רוחו של "היריב".

בכל המקרים גם התוצאות היו דומות: הפצצות והטילים עשו את שלהם! אכן נחרבו ערי תעשייה, מפעלים, מסילות ברזל, עמדות תקשורת ותחנות כוח. כבישים רוסקו, גשרים התמוטטו ובעיקר – אזרחים רבים מני ספור נהרגו! מאות, אלפים, מיליונים! צער, בכי ושכול! של כל הצדדים! מעגל דמים אינסופי!

ומה לא קרה?! – רוחו של "האויב" לא נשברה והמערכה לא הוכרעה מהאוויר. "הבליץ" על ערי אנגליה החל בקיץ של שנת 1940, הפצצת ערי גרמניה תפסה תאוצה בין השנים 1942-1943, המלחמה נמשכה עד 1945 תוך הפגנת כושר עמידה ראוי להערצה של אמהות וילדים בכל המדינות המופצצות, ללא הברדל דת או לאום. צפון וייטנאם הופצצה במהלך 9 שנים בעוצמה אווירית שהעולם טרם ידע, ולבסוף – האמריקנים יצאו מוייטנאם ב-1973 (לאחר שניצחו בכל

הקרבות אך הפסידו במלחמה), ואילו צפון וייטנאם פלשה לדרום וייטנאם ב-1975. לא אלאה (ולדידי זה גם לא מעניין) בפרטים על סוגי המפציצים, הפגזים והכמויות הבלתי ניתנות לתפיסה שהונחתו על ערים אלו ואחרות. גם לא אצטט את ההצהרות הבוטחות הרוויות באמונה בצדקת הדרך ושאינן אחרת בילתה, של הגנרלים (הבריטים, האמריקנים, הגרמנים) ספוגי ההיבריס.

כל שנותר לנו לעשות, לאור (או לחשכת) ההיסטוריה החוזרת על עצמה, הוא להתלהם ולשמוח ש"סופסוף גם 'הם' חוטפים!", או לחילופין – אפשר להתעצב ולהתייאש. אבל אפשר גם למחות! בניסיון להציל את ההיגיון ואת השכל הישר, את הערכים בהם אנו מאמינים ומה שנותר ממותר (וממוסר) האדם.

אלון גן, 31.12.08:

שלום (מילה קצת מוזרה בימים אלה). בעקבות המפגש המשותף שלנו אתמול על המלחמה ובעקבות השיח המתנהל באתר ההודעות, בחרתי לשתף אתכם במספר הרהורים עם "נגיעות" היסטוריות:

א. "בזכות המבוכה":

בדיון שקיימנו (שנה ג' במסלול הדמוקרטי) היה מפגש בין "המיואשים" ל"מקווים", בין "הנחרצים", ל"מבולבלים", ועוד. היה זה ברל כצנלסון אשר טבע את המשפט המפורסם: "בזכות המבוכה ובגנות הטיח" ואמר: "אינני מחוץ למבוכה ומן הראוי כי לא יסתיר אדם מעצמו את מבוכתו... אשר לי, טובה לי נפש נבוכה ותועה ובלתי נרגעת, מנפש אשר מום אין בה והיא שוקטת, גם היום, על אמיתותה". (1940)

ב. "בגנות הנחרצות":

מי שלמד איתי את הקורס "אנטומיה של אהבות נכזבות: חלומות ושברים בחברה הישראלית", זוכר שהתחלנו את הקורס עם קטע משירו של ברכט:

וְיָדְעֵנוּ הַיְטֵב:
גַּם שְׂנֵאָה לְשִׁפְלוֹת
מְעוֹתָת אֶת תְּוֵי הַפְּנִים.
גַּם הַזֶּעַם נֶגְדַי אֵי-צֶדֶק
מְצַרִיד אֶת הַקּוֹל, אֶךְ! אֲנַחְנוּ,
שְׂרָצֵינוּ לְהַכִּין אֶת הַקְּרָקַע לְיַדִּידוֹת,
לֹא יָדְעֵנוּ לְהִיּוֹת יַדִּידוֹתִיִּים בְּעֶצְמָנוּ.

דבריו הכנים של עמוס בר על תחושותיו בהפגנה נגד המלחמה, החזירו אותי לשיר זה. רבים, רבים, ממתקני העולם שפעלו לעשותו לטוב יותר, הטאו לא אחת ב"עיוות הפנים" ו"הצדקת קולם" בשם רעיונות יפים.

ג. ככל דור ודור, צריך אדם להצטער על הסבל הנגרם לכל יצורי האנוש:

קיים בתלמוד מדרש נפלא המספר שכאשר טבעו המצרים בים סוף (לאחר שהים "נסגר עליהם"), "ביקשו מלאכי השרת לומר שירה לפני הקב"ה, אמר להם הקב"ה: מעשי ידיי טובעים בים ואתם אומרים שירה?" (תלמוד, מסכת סנהדרין, דף ל"ט). גם בשעות הקשות שעוברות עלינו (ועליהם), אסור לנו (ולהם!) לשכוח צו מוסרי זה!

ד. "הציפייה להתרחשות מהממת" וסכנת השיכרון מ"אדי הדם":

סטפן צוויג, אחד מגדולי ההומניסטיים שהאמין אמונה גדולה באירופה הנאורה – מתאר בספרו "העולם של אתמול" כיצד טובי אנשי הרוח נסחפו בתחילת מלחמת העולם הראשונה במחול של שיכרון כוח מיליטריסטי:

"עד מהרה לא ניתן כלל לשוחח עם מישהו בתבונה בשבועות הראשונים אלה של מלחמת 1914. הטובים בין רודפי השלום וטובי הלב היו כשיכורים מאדי הדם. ידידים, שהיו מוכרים לי כאינדיווידואליסטים מוחלטים ואפילו כאנרכיסטיים רוחניים, נהפכו בין-לילה לפטריוטים, ומפטריוטים היו למחייבי-סיפוח שאינם יודעים שובעה. כל שיחה נסתיימה במשפטים טיפשיים, כמו: 'מי שאינו יודע לשנוא, אינו יודע גם לאהוב כראוי', [...]. נותרה דרך אחת: להסתגר בפנים ולשתוק כל עוד השאר קודחים וצועקים. לא קל היה הדבר. כי הבדידות בגלות – למדתי זאת די והותר – אינה קשה כבדידות במולדת".

בלב כולנו (במינונים שונים) מקננת הציפייה להתרחשות מהממת. רבים מאיתנו מייחלים ל"טלפון הגואל", לאירוע המטלטל שישנה את סדרי העולם וימגר את אפרוריות שגרת היום-יום. אין כמו מלחמות כדי להבעיר את הניצוץ הזה לידי מדורה (פנימית וחיצונית). אך ההיסטוריה כבר לימדה אותנו שתמיד יהיה "היום השני למהפכה".

ה. ולמרות כל התוכנות שתוארו עד כה – מתוך צער, מבוכה ו"מעמקי אי הבטיחות" (כדברי מרטין בובר), אני תומך במבצע מהטעמים הבאים:

◆ "מדינה חייבת להגן על אזרחיה":

במדעי המדינה נוהגים ללמד את הוגי גישת "האמנה" (הובס, לוק, רוסו). למרות הגישות השונות ביניהם, מוסכם על כולם שבמסגרת החוזה בין האזרח למדינה – הסעיף החשוב ביותר הוא מחויבותה לביטחוננו ולשלומנו. לא ייתכן שבמהלך יותר משבע שנים סעיף זה מופר בהתמדה. כל תומכי הגישה הסוציאלי-דמוקרטית ו"צפונה" המוחים נגד מדיניות ההפרטה ומשמעותה צריכים לעשות גזירה שווה גם לגבי הפרטת הביטחון. לא ייתכן לבצע הפרטה גיאוגרפית! לא ייתכן שאזרחי "מדינת הנגב" ירגישו ש"מדינת ישראל" לא ממלאת את חובתה הראשונית כלפיהם!

◆ בעד תפיסת הריבונות – הקשר בין בחירה לאחריות:

ביסוד תפיסת האדם הריבון וביסוד תפיסת הקשר בין בחירה לאחריות לבחירה ולמחיר הנגזר ממנה, עומדת ההנחה (לאורה אנו מנסים לחנך) שאדם צריך לקחת אחריות על מעשיו. עקרון אוניברסאלי זה צריך לחול גם על החמאס. עם, ארגון, תנועה, צריכים לקחת אחריות על המעשים שלהם!! לא ייתכן שארגון טרור ש"כבש" את רצועת עזה ומשליט שלטון של פחד ואימה (כולל חקיקת חוקי עונשין נאורים כגון קטיעת ידיים וכו'), יפר בצורה כה בוטה רגיעה (יחסית) שהייתה מוסכמת על שני הצדדים ומדינה ריבונית תמשיך להבליג על כך. החמאס בחר בדרך הטרור והדם! החמאס ממית על תושבי עזה אסון! ועם כל הצער, הכאב והמודעות לסבל הנורא של תושבי עזה הן ממעשי החמאס והן מתגובת ישראל, לא ניתן לפרק את המשוואה המבקשת לקשור מעשה למחיר הנגזר ממנו. הייתי מציע לחלק ניכר מהמתנגדים לתגובת ישראל, להכיל עקרונות יסוד אוניברסאליים שהם דורשים מעצמם, מחניכיהם ומסביבתם הקרובה גם על הפלסטינים בכלל וגם על החמאס בפרט ובעיקר.

◆ נגד תפיסת "תפיסת הקורבנות":

השיח הקורבני מטיל את מלוא כבוד האחריות למצבו של "הקורבן", על "האחר" (במקרה זה "האחר" השולט, ההגמוני, הכובש, המדכא וכו') ויוצר משוואה בעייתית ומסוכנת: "המקורבנים" נתפסים תמיד כפעילים, יוצרים ומניפולטיביים, ואילו "הקורבנות" נתפסים תמיד כפאסיביים, תוצרים ונתונים לתפלול. במילים אחרות, אותה מסורת הומניסטית בדבר היות האדם הריבון צר את צורתו שלו ומחוקק חוקי עצמו, לא חלה על הקורבנות אלא רק על המקורבנים. שלא נטעה לרגע, לישראל יש חלק עצום וגדול באחריות למצב, אך דווקא מתוך מודעות לאחריות זו, אני חש שהפעם עיקר האחריות מוטלת החמאס. לא ניתן ולא נכון לעטוף את הפלסטינים כל הזמן ב"שמירת הקורבנות" כתירוץ לאי לקיחת אחריות על מעשיהם.

◆ לא הכל תלוי בנו ולא תמיד אנחנו "אשמים" בכל:

בשני קצוות המפה הפוליטית קיימת נטייה להטיל את כל כובד המשקל והאחריות רק על עצמנו: "תנו לצה"ל לנצח" גורס הימין, כאילו הכל תלוי בנו. ומן העבר השני נוטים אחדים מהשמאל להאשים תמיד רק אותנו: "לא עשינו מספיק להקל על מצבם", "אם היינו מבליגים היינו משיגים רגיעה מחודשת" וכו' וכו'. אני חושב שגישה זו היא גישה מוטעית! לא רק אנחנו אשמים ולא הכל תלוי רק בנו. לדעתי החמאס לא צריך לקבל פרס על מדיניות הטרור בה הוא בחר, מדיניות שמטרתה להחליש את כוח העמידה שלנו. לצערי אני חש שהכדור נמצא כרגע במגרש של הפלסטינים. עליהם להכריע הכרעות קשות וכואבות לגבי מידת נכונותם להשלים עם קיומה של מדינת ישראל ועם הפשרות הנגזרות מהשלמה זו. אנו צריכים להיות כנים עם עצמנו ולומר שמרבית הציבור הישראלי היה (ואפילו היום, למרות כל מה שקרה וקורה) בשל לפשרה כואבת. למעט שוליים סהרוריים, מרבית הציבור

הישראלי מבין (ומקבל) שתקום מדינה פלסטינית במרבית (או בכל) שטחי הגדה והרצועה. ומן העבר השני... החמאס ממשיך ומסרב לחצות את הרוביקון המחשבתי ולהשלים עם זניחת חלום פלסטין השלימה. החמאס בחר בדרך הטרור והדם. החמאס הוא זה שמסרב ללכת לפשרה היסטורית וכואבת בין שני העמים. הטרור והעוינות נבחרו על ידי החמאס כדרך אסטרטגית חלופית לדרך הפשרה וההידברות. במילים אחרות, החמאס לא הותיר לישראל ברירה ולאחר איפוק שנמשך זמן רב (איפוק הראוי להערכה רבה) תגובת ישראל הנוכחית נכנסת בעיני לקטגוריית ה"אין ברירה אחרת".

חשוב לי להדגיש: אני כותב דברים אלה כאדם המאמין בזכותו הלגיטימית של העם הפלסטיני לריבונות משלו, כאדם הרואה בכיבוש השטחים ובמעשים שנגזרו מכיבוש זה את אחד האסונות הגדולים שהבאנו על עצמנו, כאדם השואף לדיאלוג ולדו-קיום.

אבל, לצערי הרב, מעשי החמאס שהפר את ההפוגה, הובילו אותי למסקנה המעציבה שישראל לא יכולה להמשיך עוד בשיטת ההבלגה. מחויבותה של המדינה להעניק את הזכות האלמנטרית לביטחון תושביה, מחייבת את ישראל להגיב כלפי ניסיון של ארגון טרור רחצני לירות טילים על ישראל ולהטיל אימה על העם אותו הוא מתיימר לייצג.

ולסיום, הערה כמחנך למחנכים: אל תעלימו את הדילמות והשאלות הללו מהחניכים/תלמידים שלכם. למרות הקושי, ולמרות "המטען הרגשי" הנלווה לדיון הזה, אסור לוותר עליו. צריך לשוחח עם החניכים/תלמידים על הדברים ולא להמשיך לחנך/ללמד כאילו כלום לא מתרחש בחוץ.

אלון

הלוואי שנדע ימים טובים יותר.

אמנון יובל, 21.1.09, כמה מסקנות אופטימיות עם סיום ההפגזות

"זה סיפור על אדם שנופל מבניין של 50 קומות. כדי להרגיע את עצמו, הבחור חוזר ואומר לעצמו שוב ושוב תוך כדי הנפילה: 'עד עכשיו הכל בסדר – עד עכשיו הכל בסדר – עד עכשיו הכל בסדר'. אבל מה שחשוב הוא לא הנפילה. מה שחשוב הוא הנחיתה" (מתוך הסרט 'השנאה', במאי: מתייה קסוביץ, 1995).

שלושת השבועות של מה שכונה כאן 'מלחמת עזה' היו שונים מכל המלחמות והעוימותם שישראל נטלה בהם חלק בעבר הקרוב והרחוק. תקופת הלוחמה הזו הייתה שונה מ'דין וחשבון', שונה מ'החיסולים הממוקדים' של תחילת אינתיפאדת אל אקצה, שונה גם מ'חומת מגן'. היא הייתה שונה אפילו ממלחמת לבנון השנייה, על אף כמה נקודות דמיון מבהילות ממש. היא הייתה שונה כי בה ובאמצעותה ויתרה החברה הישראלית סופית על האופציה להיות חברה בריאה, נורמלית, שפויה, הגיונית.

הלוחמה הזו, והתגובה של החברה הישראלית אליה, היו ללא ספק המשך של תהליך ההתבהמות והוויתור על רעיון הפשרה, שמתרחש בישראל לפחות מאז שנת 2000, ובמובנים

רבים מאז הקמתה. אבל שלושת השבועות של הכתישה בעזה לא היו סתם חלק מתהליך זה. הם היו התקרבות מבהילה לסוף שלו. הם לא היו הנפילה, הם היו הנחיתה, או לפחות שבריר השנייה לפני שהיא מתרחשת. והם איפשרו לראות באופן הבהיר והממוקד ביותר את הבחירות העמוקות, המהותיות, של החברה הישראלית.

זו חברה שחלקים גדולים ממנה בחרו לחגוג מוות ושכול אצל האויב – בהנחה שכל הפלסטינים הם אויב – עם קצף על השפתיים. חברה שרבים מאנשיה לא רצו להבחין בין הרג של מבצעי פשעי מלחמה לבין הרג של ילדים. חברה שסיפרה לעצמה בנימוקים לא סבירים שאין ברירה אלא להפציץ אלפי אזרחים. חברה שדיכאה את כל מי שהעז/ה לשים מראה כלשהי מול פרצופה. שהגיעה למסקנה שכל מי שאינו מיליטריסט ציוני הוא בוגד ואנטישמי ואינו שייך אליה עוד. שדאגה להרחיק באופן שגם היפנוזה לא תאפשר לשחזר כל חלק שיש לה במצב שאליו הגיעה.

זו הייתה המלחמה שבה החברה הישראלית ויתרה סופית על המוסר הטובת התירושים והמוסר היחסי. צריך ללמד אותם לקח, את ההאשמות תפנו לחמאס, לא צריך להתנצל בפני אף אחד, האירופים לא יותר טובים, האו"ם שונא את ישראל, זה מה שקורה במלחמות, הם התחילו, ומה עם דרזון והירושימה וקוסובו ורואנדה. כל דבר שיוכל לאפשר לנו שלא לשאול את עצמנו שאלות הכרחיות: מי אנחנו? מהם הקווים האדומים שלנו? מהו חלקנו במצב שנוצר? האם ראוי לעשות את מה שאנחנו עושים? האם מותר לנו לראות בעצמנו קורבנות כל עוד אנחנו מקיימים כיבוש אכזרי בשטחים שאינם שלנו? האם היינו רוצים שיתנהגו כלפינו כפי שאנו מתנהגים כלפי האחרים? האם כשמתקיפים אותנו זכותנו לפגוע גם במי שלא תקף אותנו? אלו שאלות שנשאלו מדי פעם בעבר, גם אם בהחלט לא במידה מספקת, ונעלמו לחלוטין מהנוף הציבורי בקמפיין הנוכחי. אפילו שוחרי עמדת ה'יורים ובוכים', המעדיפים להיות 'פרקטיים' בזמן המלחמה ולהתייטר בהתחבטויות נפש רק כשהיא מסתיימת, אינם מייצגים עוד קול משמעותי בחברה הישראלית. הגישה הזו אנכרוניסטית לחלוטין בישראל של שנת 2009. חוץ מאלה שבכו החל מהיום הראשון להפצצות, מעטים מאוד הולכים לבכות לאחר סיום המלחמה הזו. גם עידן נקיפות המצפון בדיעבד הסתיים. הפלסטינים קיבלו את מה שמגיע להם, ולעזאזל המוסר-שמוסר.

הישראלים היהודים נוהגים להאשים את הערבים שהם מבינים רק כוח. אבל הלוחמה בעזה הוכיחה סופית שהחברה הישראלית מצליחה להפיק משמעות אמיתית רק משני סוגים של פעולות: כאשר מפעילים כוח נגדה וכאשר היא מפעילה כוח. ב-1967 התרחשה החוויה הישראלית המכוננת, ומאז אנחנו שבויים בתשוקה לחזור לאותו ריחוף אופורי, למרות התוצאות הקטסטרופליות של המלחמה ההיא. התשוקה הזו לא יכולה להתממש; כמו שידוע כל מכור לסמים, שום דבר לא יכול לדמות לפעם הראשונה. אבל אנחנו לא מוכנים להכיר בכך, ולפיכך מגדילים ומגדילים את מינון המלחמות, המבצעים וההפגזות. אנחנו אפילו מזייפים אורגזמות, וחושבים בימים הראשונים של המלחמות שאנחנו מרגישים כמו אז, בפעם ההיא, אבל מהר מאוד מגלים שזה לא עובד כמו שחשבנו. האפקט פג. צריך לנסות שוב בקרוב.

לעומת זאת, הפעלת כוח נגדנו עובדת עלינו באופן יוצא מן הכלל. את כל הנסיגות החשובות שלה ביצעה ישראל בעקבות הפעלת כוח נגדה: מסיני יצאנו בעקבות יום כיפור; על אוסלו חתמנו בעקבות האינתיפאדה הראשונה; מלבנון נסוגנו בעקבות הרג החיילים המתמשך בידי חיזבאללה; עזה ננטשה בעקבות האינתיפאדה השנייה. הדברים האלה לא היו קורים לעולם ללא הפעלת האלימות מן הצד השני. איזה מסר, אם כן, שידרנו לפלסטינים ולשאר העמים שסביבנו? שכדי להשיג צדק כדאי להם להתנהג יפה? ומה זה אומר על מי שאנחנו? החברה שאני שייך אליה היא חברה חולה, שבחירה להחמיר את המחלה שלה עד הקצה. חברה שלא טיפלה בחרדות שהתפתחו אצלה כתוצאה מטראומת השואה, והעדיפה לנתב אותן לעבר גזענות, אטימות, כוח ואלומות. חברה שמעולם לא הצליחה לתחום לעצמה גבול – גיאוגרפי כמו גם מוסרי – ובכל זאת משוכנעת שהיא חיה ב'גבולות אושוויץ'. שלקתה בבולימיה ומספרת לעצמה שהעולם מרעיב אותה. שגוזלת ומרגישה נגזלת. היא קרובה מאוד לפגוש את האדמה.

אלון גן, 22.1.09 – תגובה לאמנון

אמנון יקירי,

דבריך הקשים והכואבים דומים במובן מסוים לרופא המציב מיקרוסקופ דק אבחנה על פצע מוגלתי ומנתח את כל הריחות והצבעים הרעים העולים ממבט על המורסה המבעבעת. לצערי, רופא שדואג באמת לחולה, צריך להתמודד עם הפצע אך חייב, כדי להביא להבראת הגוף, לרדת לשורשי הבעיה ולא להסתפק רק בתיאור וטיפול בתופעות הסימפטומטיות (הקשות ביותר). כמוך, אני כואב את המוגלה הגזענית, הלאומנית והאטומה שעטפה חלקים רחבים מאוד מ"עורה" של החברה הישראלית. אינני מזלזל ב"תסמינים" חמורים אלה. חשוב להיאבק בהם, אבל, לדעתי צריך לנסות לעשות אבחון בין שורשי המחלה לסימפטומים שלה. אם נמשיך לרגע עם הדימוי הרפואי בו בחרתי (אני מודע גם לכשלים אפשריים בדימוי זה), אז אבקש להתפנות לרגע מהפצע המוגלתי ולרדת למה שאני תופס כשורשי "המחלה". לו הייתי ראש הממשלה, אלה היו הדברים שהייתי מבקש להגיד לפלסטינים בכלל ולפלסטינים בעזה בפרט ולחמאס בפרט ובעיקר:

- נכון לעכשיו (כל עוד הלאומיות היא העיקרון המארגן את הסדר העולמי, דבר שראוי לבחינה ועשוי להשתנות בעתיד הרחוק), אנו מאמינים הן בזכותו של העם היהודי והן בזכותו של העם הפלסטיני להקים בית לאומי לעם היהודי/פלסטיני בארץ ישראל/פלסטין.
- היות שהמימוש המעשי של חלום פלסטין השלימה או ארץ ישראל השלימה פירושו הקזת דם הדרית, כואבת ומתמשכת לשני הצדדים, הדרך היחידה למנוע את שפיכות הדמים היא פרידה הדרית מחלום "השלימה" והשלמה עם חלוקת השטח שבין הירדן לים לשתי מדינות.

- אני יכול להבטיח לעם הפלסטיני שיש בישראל רוב מכריע המסכים (חלק מתוך תפיסה ערכית וחלק מתוך הכרה בחולשת הכוח ובמגבלות הכוח), לרעיון החלוקה ופרידה כואבת משטחי מולדת לטובת מדינה פלסטינית.
- אני יכול להבטיח לפלסטינים שברגע שגם אצלם תבשיל הנכונות לפשרה הדרית כואבת זו, המציאות הכואבת המשותפת לשני העמים יכולה להשתנות שינוי מהותי ומשמעותי.
- החלוקה בין קיצונים למתונים חוצה דתות, יבשות, עמים וארצות. כשם שיש בארצנו "סרבני פשרה", כך יש גם אצלכם "סרבני פשרה". אני מסרב לקבל את ההכללה "כל היהודים", "כל הערבים" או "כל הפלסטינים", ואני מודע לכך שיש גם פלסטינים רבים המוכנים לפשרה.
- אין אנו רוצים ואין אנו יכולים לבחור בשבילכם את ההנהגה שתוביל אתכם לנכונות לפשרה המהווה תנאי **הכרחי** לשינוי המצב. למתונים שבכם אנו מאחלים לכם (ולנו) שתשכילו לעצב הנהגה שיהיה לה האומץ, התבונה, היכולת, הכוח וה**סמכות** להוביל את עמה להיפרד מחלום, שללא הפרידה ממנו לא ניתן יהיה לקדם תהליכי פיוס.
- אנו חפצים בשלום, אנו מוכנים לפשרות כואבות למען השגת השלום, ואנו מקווים שגם אצלכם רעיון הפרידה מ"חלום פלסטין השלימה" לטובת דו-קיום, יקרום עור וגידים.

- עד כאן, מה נדרש כדי לשנות את המציאות. מכאן הדברים אותם אני תופס כשורש הבעיה. הנה התמונה הכואבת כפי שאני מבין אותה ומצר עליה צער רב:
- מרבית הפלסטינים עדיין לא ויתרו על חלום פלסטין השלמה וחלקים ניכרים מהם נוקטים (נכון לעכשיו הארגון הדומיננטי המייצג אותם בפועל – החמאס) בפעולות מוחשיות על-מנת להגשים חלום זה.
 - זה לא נכון ש"אין עם מי לדבר" – אבל זה נכון שאלה שניתן לדבר איתם על פרידה מחלומות הדדיים (פלסטין/ארץ ישראל השלמה) נעדרים סמכות ויכולת להוביל את עמם לכיוון זה.
 - כל עוד הארגון המרכזי המייצג את הפלסטינים (החמאס) ממשיך לנקוט בדרך הטרור ולפעול למימוש מלא של אמנת החמאס (אני מניח שאינני מחדש משהו, אבל בכל זאת, לאלה שלא מכירים), להלן קטע מייצג מתוך "אמנת החמאס": **"לא תגיע השעה [יום הדין] עד אשר ילחמו המוסלמים ביהודים ויהרגו אותם המוסלמים, ועד אשר יסתתר היהודי מאחורי האבנים והעצים, [ואז] יאמרו האבנים והעצים: "הו מוסלמי, הו עבד אללה, יש יהודי מתחבא [מאחורי], בוא והרגהו". (חדית') אשר מופיע אצל אל-בח'ארי ומסלום), אין לנו ברירה אלא לפעול בדרך של תגובה קשה שתגרום לחמאס – לא להיהפך לחברי ההסתדרות הציונית, אך להבין שלא "משתלם" לעשות זאת כי העלות תהיה גבוהה מהתועלת. (כן, כאיש חינוך, כאיש שלום, כאיש שמאל, אינני נרתע מלעבור לשפה קשה מסוג זה ומעדיף לא "לעטוף" מילים אלה בצורה מרככת).**

ומכאן, למשהו בסיסי יותר הקשור בדפוס המחשבה הליברלי-הומניסטי-שמאלי שמחייב לדעתי חשיבה מחודשת. הדבר דורש עידון, הסתייגות והצגת הדברים בצורה יותר מאוזנת, אך במגבלות פורמט זה אהיה בוטה (וקצת פרובוקטיבי). החשיבה הפוסט-מודרנית והרליטיביזם המוסרי הנגזר ממנה, רק העצימו (עד כדי גיחוך וחוסר פרופורציה) את המושגים "סובלנות" ו"קבלת האחר". שני מושגי מפתח אלה צריכים לעמוד בליבת ההתכוונות והעשייה הערכית-רעיונית-חינוכית וכו', אך כאשר הם הופכים ל"קודש הקודשים" ללא מנגנון של "איזונים ובלמים" נוצר מצב מסוכן לחברה החפצה בחיים.

ומכאן למשפטים המציגים בקונטקסט נרחב יותר מגמה הולכת וגוברת של חולשת התמימים ומביני "האחר":

- נמאס מהסובלנות ומהניסיונות "להכיל", "להבין", "להתחשב בנסיבות", להיות מודע להיות הפושע "קורבן הנסיבות" ושאר ירקות מסוג זה כלפי **אנשים**.
 - נמאס מהסובלנות ומהניסיונות "להכיל", "להבין", "להתחשב בנסיבות", להיות מודע להיות הפושע "קורבן הנסיבות" ושאר ירקות מסוג זה כלפי **מתעללים בילדים**.
 - נמאס מהסובלנות ומהניסיונות "להכיל", "להבין", "להתחשב בנסיבות", להיות מודע להיות הפושע "קורבן הנסיבות" ושאר ירקות מסוג זה כלפי **מתעללים בנשים**.
 - נמאס מהסובלנות ומהניסיונות "להכיל", "להבין", "להתחשב בנסיבות", להיות מודע להיות הפושע "קורבן הנסיבות" ושאר ירקות מסוג זה כלפי **אלימות בכבישים**.
 - נמאס מהסובלנות ומהניסיונות "להכיל", "להבין", "להתחשב בנסיבות", להיות מודע להיות הפושע "קורבן הנסיבות" ושאר ירקות מסוג זה כלפי **אלימות בבית הספר**.
- (אפשר להוסיף דוגמאות למכביר, אך המסר ברור)

וכן... נמאס מהסובלנות ומהניסיונות "להכיל", "להבין", "להתחשב בנסיבות", להיות מודע להיות הפושע "קורבן הנסיבות" ושאר ירקות מסוג זה כלפי תנועה שחרתה על דגלה את השאיפה להשמדת ישראל ודואגת ליישם את שאיפתה בפועל על ידי כל סוגי הטרור האפשריים: מתאבדים, טילים על גני ילדים ובתי ספר, תוך תכנון מודע של שיגור הטילים בשעת תחילת הלימודים, והפיכת יותר ממיליון אזרחים עזתיים לבני ערובה הנתונים לשלטון פחד, אימה וחוקי איסלאם "נאורים" כגון קטיעת ידיים. נראה לי שהגענו לעת בה יש לשנות את כללי המשחק כלפי אלה שבמשך שנים "מנצלים" את ערך הסובלנות וקבלת "האחר" לטובת פשעים הזוכים להבנה, סליחה ומחילה.

הגישה הליברלית של "הבנת האחר" הלכה כמה צעדים "רחוק" מדי והתוצאה שלה היא שאזרח תמים (בין אם הוא תושב הדרום, בין אם הוא תלמיד בבית ספר, בין אם הוא נהג שרוצה להגיע הביתה בשלום ורבים אחרים), חש ניכור ויאוש הולך וגובר כלפי האפשרות להתמודד עם מה שבעבר נתפס כדברים בסיסיים שמדינה צריכה להעניק לאזרחיה. הקלישאה המוכרת, "החמאס לא מעניין אותי, מעניין אותי אנחנו", גם היא נמאסה. החמאס

כן מעניין אותי, ולאחר שנים של הבלגה, "סובלנות" ו"הבנת האחר" בכל תחומי החיים, הגיע הזמן לשנות את כללי המשחק עם כל הצער העמוק והמייאש על המחיר הכואב והנורא. יש שלב שבו "אנחנו" צריכים, או מדויק יותר, נאלצים לאחר שנים של ניסיון למצות כל אפשרות אחרת, להגיב בדרך שונה מהדרך בה הגבנו עד כה. הדרך הקודמת גרמה לסיוט מתמשך ונוקם נפשיים קשים ביותר לאלפי אנשים וילדים שלגביהם טיל איננו "ברזל פרימיטיבי" אלא דבר שפוצע, הורג, הורס ומותיר צלקות פיזיות ונפשיות.

גם הקלישאה: "תילחם בחמאס, אך למה על חשבון אוכלוסייה אזרחית חסרת ישע, חסרת מגן?" נעדרת כל הבנה למורכבות הנגזרת מאמירה זו, כי:

- א. הלוואי שיכולתי! הלוואי שהייתה אפשרות מעשית להילחם רק בטרור ולא באזרחים בהם הוא משתמש כ"מגן אנושי".
- ב. אינני מנסה ואינני רוצה להילחם באוכלוסייה, וצריך לעשות הכל (דרך אגב, הרבה יותר ממה שנעשה עד כה, אבל זה לא שורש הבעיה) כדי למנוע הרג חפים מפשע.
- ג. אך יש מצב (אכזרי, כואב, מייסר ומייאש), שבו כדי לשים קץ למצב בלתי נסבל צריך לפעול גם במחיר (שצריך לעשות הכל כדי למונעו) של פגיעה באוכלוסייה שמעמידה את בתיה, שדותיה, פרדסיה, מנהרותיה, לרשות טרוריסטים. כן, אני יודע שאין לה ברירה, אני יודע שגם היא "שבויה" של החמאס. אבל אם אני נדרש לבחירה, מוסרית ומעשית, כואבת מי צריך לשלם את המחיר על המצב – האם האוכלוסייה בדרום או האוכלוסייה שבחרה בחמאס ומאפשרת לו (גם אם אין לה ברירה) לפעול בתוכה, אז אבחר ב"העברת" המחיר לצד השני (תוך ניסיון מתמיד להימנע מכל פגיעה באזרחים).

אני מניח שאנשי "השחור-לבן" משני הצדדים יאהבו לצחוק על תסמונת "היורה והבוכה" המצויה בדבריי. אני כבר מזהה את הניסיון להסתיר "חיוך מתנשא" של המתנגדים מראש – הנה שוב "יפי הנפש הציוניים" (לא, אינני מתבייש בהגדרה זו על שלוש מילותיה, כולל השלישית) "חוזרים בתשובה" ואומרים את מה שאנחנו מיד אמרנו בהתחלה.

אז זהו, שלא!!! תמכתי במבצע כי ראיתי בו "רע הכרחי ובלתי נמנע" לנוכח הבלגה ואיפוק של שמונה שנים ולאור (או, יותר נכון, לחושך) המצב הבלתי נסבל של תושבי עוטף ("חוטף") עזה. ולנוכח חובתה של המדינה לממש הלכה למעשה את העיקרון החשוב ביותר ב"אמנה" שבינה לביין אזרחיה: החובה להעניק ביטחון אישי. אני עדיין חושב שהחמאס לא הותיר ברירה לישראל אלא להגיב בצורה קשה כדי לשנות את המצב. עם כל הביקורת העצומה שיש לי על מלחמת לבנון השנייה, לא ניתן להתעלם מכך שהסיבה היחידה לשקט (יחסי) מצד החיזבאללה היא "שינוי כללי משחק" שבוצע בצפון. אני חושב שניתן היה להגיע לאותה הרתעה גם לאחר 48 שעות הפצצה מהאוויר ואני חושב שהשימוש נטול המגבלות לעוצמת האש שלנו לאחר מכן, אינו משרת שום אינטרס שלא היינו יכולים להגיע אליו ללא המשך ההרג הנוראי של ילדים, נשים וקנים.

אבל, צריך לחזור למה שנתפס בעיני כשורש הבעיה והמקור המרכזי להמשך הקזת הדם

ההדרית והכואבת לשני הצדדים. אמנון, אני חש שכל מי שחותר לדו־קיום, וכל מי שחותר לפשרות כואבות וכל מי שמוכן לדבר עם כל אחד על כל דבר (ואני מחשיב את עצמי ככזה), צריך להיות כנה עם עצמו ולהגיד שמאז אוסלו, ובטח מאז מהפכת המוות של החמאס בעזה, צריך לפרק את המשוואה. לצערי, האחריות המהותית למצב הנוכחי מוטלת לפתח הפלסטינים!!! לא שלנו אין אחריות וחלק חשוב במצב, אבל – בחירתו של ערפאת בדרך הטרור והדם לאחר אוסלו ובחירת החמאס בדרך טרור הטיילים ודרך טרור המתאבדים, הם המקור המרכזי והגורם המהותי להסברת "המוגלה" שתיארת. אני משוכנע שאילו הפלסטינים היו בוחרים בנתיב אחר, החברה הישראלית (ואני גם זוכר וגם חוקר את הרוח האופטימית בעקבות אוסלו והתקווה הכל כך גדולה לשינוי המצב), והחברה הפלסטינית היו נמצאים במקום אחר לגמרי!. ודאי מוכרת לך הבדיחה שלפעמים קורה שבאמת רודפים אחרי פרנואיד. אז זהו, אינני מתכחש למוטיבים פרנואידים בחברה הישראלית (טראומת השואה, "החזק החלש" וכו'), אבל הפעם באמת רודפים את הפרנואיד!

גדול חוקרי היהדות – גרשום שלום, האשים את חנה ארנדט (אייכמן בירושלים) ש"אין בה אהבת ישראל" (במובן העמוק של המושג ולא במובן הלאומני המזויף). אני חש דברים דומים כלפי חלק מהשמאל הפוסט־אנטי־ציוני, שכל כך אוהב לשנוא אותנו ולפעמים שוכח שטיילים במשך שמונה שנים הם לא "ברזלים עפים", ומתאבדים המפוצצים את עצמם באוטובוסים וקניונים הם לא "מאבק לגיטימי" במאבק נגד "הכיבוש".

בקיץ האחרון העברתי במכללה קורס בשם: "אנטומיה של אהבות נכזבות: חלומות ושברים בחברה הישראלית". עסקנו בדרכי התמודדות אנושית עם הפער בין חלום לאופן מימושו ועסקנו גם בתופעה המאפיינת חשיבה דוגמטית וקנאית: המחשבה "שהכל תלוי בנו". ראינו איך גם הימין וגם השמאל בשני הקצוות, שותפים לחשיבה פשטנית זו.

הימין מבקש "תנו לצה"ל לנצח" ובטוח שמעשינו הם בלבד אלה שיעצבו את המציאות. ומן העבר השני חלקים בשמאל – בטוחים ש"רק אנחנו אשמים", שאילו היינו מדברים, שאילו היינו נותנים גם את X, ו/או את Y, וכו' וכו' אז הכל היה אחרת.

ראיתי באחת מעשרות התגובות באינטרנט, סרט קצר בו מראים כיצד אנשי חמאס תופסים בכוח ילדים ומחזיקים בהם בכוח (תוך כדי שהם צורחים ובוכים) על־מנת שישמשו "מגן אנושי". בהודעה נכתב: "רק כאשר החמאס יאהב את ילדיו יותר מאשר ישנא אותנו, אולי יהיה כאן שלום". יש לי ביקורת על משפט זה, אך נכון לעכשיו אני נעטף בעצב ומועקה עקב האמת הנוקבת הזועקת ממנו.

צריך לבקר, להיאבק ולהילחם במרבית התופעות הקשות אותן תיארת. אולם לא ניתן להתעלם מהקלישאה ש"צריך שניים לטנגו" והסיבה הכואבת והמרכזית ש"הריקוד" לא מתקיים נעוצה בבחירת הפלסטינים בדרך הטרור והדם.

אני לפחות לא אתייאש ממאבק מתמיד על יצירת תנאים שיאפשרו את "הריקוד". אך אני מחכה בכיליון נפש גם ל"רקדני הפשרה" מהצד השני. "רקדנים" שיהיה להם את העוז לקחת

אחריות על גורלם (וכתוצאה מכך גם על גורלנו) ולהסכים גם קצת "לרקוד" ופחות לפוצץ את עצמם עלינו או לירות עלינו טילים.

הלוואי שנדע ימים טובים יותר. הלוואי שנעשה מה שנוכל כדי להגיע לימים אחרים.

אלון

אמנון מגיב לאלון – 24.1.09

אלון היקר,

תודה על תגובתך הארוכה והמאתגרת. אני חייב להודות שקראתי אותה בצער, וזאת כיוון שהפערים הפוליטיים בינינו יותר גדולים משחשבת, והמחלוקות בינינו בסיסיות מאוד ומתחילות לא פעם כבר בהנחות המוצא. תגובתך הייתה עבורי אישוש לתהום, שמן הסתם מלחמה כמו האחרונה מאפשרת להבחין בה טוב יותר, הפעורה בין השמאל הרדיקלי, שאני רואה עצמי שייך אליו, לבין השמאל הציוני/מתון (או כל הגדרה אחרת שתעדיף), שאתה משתייך אליו, לדברך. ובכל זאת, השתדלתי ככל האפשר להגיב על הנקודות שהעלית באופן שיעודד את המשך הוויכוח – קשה, מר, עמוק, ובכל זאת דיאלוגי.

1. לטעמי, ההבדל בינינו הוא לא בין מי שמזהה סימפטומים לבין מי שמביט על מקור הבעיה. ההבדל בינינו הוא באבחנה מהו מקור הבעיה. אתה טוען שהבעיה המרכזית היא וירוס חיצוני בשם חמאס או חלום על 'פלסטין הגדולה' התוקף את הגוף. אני טוען שהבעיה המרכזית היא מחלה אוטו-אימונית, שנמשכת שנים רבות וגורמת לכך שהגוף הורס את עצמו, וכמובן גם אחרים. המחלה הזו קשורה בעיני, בין היתר, לבעיה פסיכולוגית קשה, שלא זה המקום לפרט לגביה.

2. כלל לא ברור שיש בישראל רוב מכריע התומך ברעיון החלוקה. ביוזמת ז'נבה תמך, לפי הסקרים, לפני שנים מועטות רק כשליש מהציבור הישראלי. ביוזמה הסעודית תומכים, להערכתי, עוד פחות אנשים. נדמה לי שגם אתה תסכים שעל בסיס פחות ממה שמוצע בשתי ההצעות האלה אין אפשרות להשיג שלום בר-קיימא בינינו לבין הפלסטינים. לא ברור לי, לפיכך, על מה מבוססת הקביעה שלך לגבי ה'רוב' הישראלי תומך הפשרה, אלא אם כן אתה כולל באותו רוב גם כאלה המוכנים להחזיר לפלסטינים כמויות מגוחכות של שטחים (בלי ירושלים, בלי ההתנחלויות וכו') שברור שלא יפתרו דבר. זאת ועוד, העובדה שבסקרים מסוימים אנשים אומרים שהם מוכנים לוותר על חלק מהשטחים תמורת שלום אינה מתיישבת עם העובדה שהרוב הישראלי מצביע כמעט תמיד למפלגות שמנהיגיהן מסרבים בעקשנות, על פי הבנתי, לפעול באופן סביר למען השגת שלום, ובו בזמן מחזקים את ההתנחלויות (שרון, היחיד שפינה התנחלויות, עשה זאת בניגוד מוחלט להצהרות הבחירות שלו). וזה בלי לומר דבר על הערך של סקרים בישראל בכלל, ועל הנטייה הקבועה שלהם להיות 'שמאלניים' יותר מהמציאות.

מן העבר השני, על סמך מה אתה מבסס את הקביעה שרוב מכריע של הפלסטינים אינו נכון לפשרה כואבת? כיצד אתה יודע שמרביתם לא ויתרו על רעיון פלסטין השלמה?

תוצאות הסקרים בנושא הזה לא יציבות, ומשתנות מאוד בין ימי מלחמה לרגיעה הן בצד הישראלי והן בצד הפלסטיני, כפי שמראים המחקרים של מרכז שטיינמן למחקרי שלום. מעבר לכך, לא ברור לי מדוע אתה משתמש בטרמינולוגיה הימנית-משיחית של פרידה מ'שטחי מולדת', בשעה שמדובר בשטחים כבושים, שרובם אפילו לא שייכים מבחינת החוק הישראלי, וודאי הבינלאומי, למדינת ישראל. זו בדיוק אותה מיתולוגיזציה של 'שטחי מולדת' שעומדת בתשתית ההתנגדות העיקשת של ישראלים להגיע לפשרה סבירה. ועוד אשוב לביקורת שיש לי על בחירת הטרמינולוגיה שלך.

3. כשאתה מדבר על שורש הבעיה, במרכז נמצא החמאס ומה שהוא מייצג. אבל החמאס הגיע לשלטון בשטחים רק לפני שלוש שנים (ינואר 2006) והשתלט על רצועת עזה רק לפני שנה וחצי (יוני 2007). האם כהיסטוריון אתה באמת מאמין שבשביל לאתר מקורות ושורשים של תופעות וקונפליקטים, ובמיוחד סכסוך ארוך ומורכב כמו זה היהודי-פלסטיני, מספיק ללכת כה מעט אחורה במנהרת הזמן?

4. אתה תוקף את רעיון הרלטיביזם המוסרי ומוקיעו כמסוכן. אני מסכים לגמרי. נמאס גם לי – ואני מאמץ כאן במלואו את הניסוח שלך – מהסובלנות ומהניסיונות "להכיל", "להבין", "להתחשב בנסיבות", להיות מודע להיות הפושע "קורבן הנסיבות" ושאר ירקות מסוג זה כלפי אנסים, מכי נשים, וכמובן החמאס. הבעיה שלי היא שמקרה אחד נשכח על ידך כליל ברשימה הארוכה שנתת: המדינה שלך. באופן פרדוקסאלי, דווקא ה'אני' הופך אצלך ל'אחר'. לו אתה מוותר על פשעיו (ל"אני" שאתה מתייחס אליו כ"אחר"); הוא אמנם מתנהג באופן בעייתי, אבל כוונותיו הכלליות טובות, וצריך להשתדל להבין אותן. הייתי מעריך את הרשימה שערכת לו הייתה מופיעה בה גם מדינת ישראל. זה היה מראה לי שאתה חסר-פניות ונשאר נאמן לשיטה שלך לאורך כל הדרך. אז רק כדי לעשות צדק:

נמאס מהסובלנות ומהניסיונות "להכיל", "להבין", "להתחשב בנסיבות", להיות מודע להיות הפושע "קורבן הנסיבות" ושאר ירקות מסוג זה כלפי מדינה שכובשת באכזריות עם אחר למעלה מ-40 שנה, שמענה על בסיס קבוע עצורים פלסטינים, שחוטפת לבנונים כדי שישמשו כקלפי מיקוח, שחייליה מתעללים בפלסטינים במחסומים, שמעודדת פלישה של מאות אלפים מאזרחיה לשטחים שאינם שלה ומאפשרת להם לפגוע במקומיים כרצונם, שמפקיעה אדמות פרטיות באופן שרירותי, שמפלה מיעוט גדול החי בקרבה, שלא מהססת להרוג אוכלוסייה אזרחית, כולל ילדים בשעות הלימודים בבתי ספר, ולהחריב את מקום מגוריה כשהדבר תואם את האינטרסים שלה.

מעבר לכך, היחס הישראלי לחמאס מעולם לא היה קשור לסובלנות ולקבלת 'האחר'. איני יודע על מה מבוסס התיאור שלך את החברה הישראלית כמקום שבו שולטים ההבנה לאופי השונה של האחר והנכונות לסלוח לו. אילו 'אחרים' זכו להבנה ולהכרה בישראל? המיעוט הפלסטיני שחי בגבולות 1967? העולים האתיופים? הברווזים בנגב? המזרחים? מהגרי העבודה? "האחר" הוא לא יותר מתיאוריה אקדמית "מייד אין אמריקה" שמאמינים בה מספר מוגבל של מרצים/ות וסטודנטים/ות במדעי הרוח. החברה הישראלית מאמינה בעיקר בלרמוס את האחר, במיוחד אם הוא ערבי.

5. אתה כותב שבמשך שנים ניסינו למצות כל אפשרות אחרת מלבד הפגזות מאסיביות. אין לי מושג על מה אתה מדבר. קודם כל, אין הרבה 'אפשרויות אחרות' (תמיד משתמשים בשפה המסתורית הזו כדי לעמעם את המציאות המרה). יש נסיגה מהשטחים הכבושים תמורת שלום. שנית, על השולחן נמצאות כמה יוזמות שלום מצוינות, ובראשן היוזמה הסעודית, שהייתה מאפשרת לישראל להפוך להונג-קונג פורחת החיה בשלום עם סביבתה. אבל היוזמה הסעודית, שהוצעה כבר לפני למעלה משש שנים, לא עלתה מעולם לדיון בשום פורום ממלכתי ישראלי. צריך ראייה טובה יותר לחוסר העניין של ישראל בשלום סביר והוגן (בניגוד לשלום של ארונים ומשרתים, שבו ישראל קובעת את התנאים).

אתה טוען שאנו חפצים בשלום, אבל למעלה מ-40 שנות כיבוש אכזרי ובנייה מאסיבית של התנחלויות מוכיחות אחרת. אני יודע שאולמרט אוהב לומר שהוא רוצה שלום, אבל יש גבול כמה אפשר להקשיב למילים ולהתעלם מהעובדות בשטח. וכמו שנתניהו נוהג לומר, לשם שינוי בצדק: 'לא חשוב מה יגידו, חשוב מה יעשו'. במקום להתרשם שוב ושוב מאמנת החמאס, כדאי אולי לערוך פעם ביקור בזק במחסום צבאי בשטחים (ולהבין בהזדמנות זו את מקורות השנאה האיזומה שבאה לידי ביטוי באמנת החמאס).
6. אתה כותב: "...יש מצב (אכזרי, כואב, מייסר ומייאש) שבו כדי לשים קץ למצב בלתי נסבל צריך לפעול גם במחיר (שצריך לעשות הכל כדי למונעו) של פגיעה באוכלוסייה שמעמידה את בתיה, שדותיה, פרדסיה, מנהרותיה, וכו' וכו' לרשות טרוריסטים. כן, אני יודע שאין לה ברירה, אני יודע שגם היא "שבויה" של החמאס וכו' וכו'. אבל אם אני נדרש לבחירה (מוסרית ומעשית) כואבת מי צריך לשלם את המחיר על המצב – האם האוכלוסייה כדרום או האוכלוסייה שבחרה בחמאס ומאפשרת לו (גם אם אין לה ברירה) לפעול בתוכה, אז אבחר ב"העברת" המחיר לצד השני (תוך ניסיון מתמיד להימנע מכל פגיעה באזרחים)".

האם תסכים להחיל את התיאור שלך גם לגבי הפלסטינים? כלומר, האם הכיבוש הישראלי – שהוא גם בעיניך, אני מקווה, מצב אכזרי, כואב, בלתי נסבל וכו' – מצדיק פעולה פלסטינית שתפגע בין היתר באוכלוסייה הישראלית, שמעמידה את שדותיה, בניה, משאביה ופרדסיה לרשות המדינה הכובשת? האם זו זכותם של הפלסטינים להעדיף פגיעה באזרחים ישראלים בלתי מעורבים על פני היפגעות בעצמם? אם התשובה היא כן, אגיד לך **שאיני מסכים איתך** – משום שאני מאמין שאין לפגוע באוכלוסייה אזרחית – אבל שאני מעריך את הקוהרנטיות של הטיעון שלך. אם התשובה היא לא, אבקש ממך לחזור בכ מהניסוח האוניברסאלי, הכללי, שבו אתה משתמש, ולהודות שאין כאן עיקרון, אלא פשוט אינטרס אד-הוק.

7. אתה כותב ש"הלוואי שהייתה אפשרות מעשית להילחם רק בטרור ולא באזרחים בהם הוא משתמש כ'מגן אנושי'", אבל שאין אפשרות כזו. וזה מבחינתך נימוק מספק להרג מאסיבי של אזרחים (על פי הערכות, כמחצית מההרוגים הפלסטינים במלחמה הנוכחית). האם תסכים לקבל נימוק זה כשיבוא מפי הפלסטינים? הרי להם יש הרבה פחות אמצעים

טכנולוגיים מאשר לנו. האם תסכים, למשל, שיירו בטילים הלא מדויקים שלהם לכיוון בסיס הקריה במרכז תל אביב, כי שם יושבים ראשי הצבא, האנשים שדואגים לכך שיימשך הכיבוש? או על בית ראש הממשלה בלב ירושלים? האם תקבל טיעון שיגיד: 'הלוואי שהיינו יכולים לפגוע רק בראשי המדינה הכובשת ובחיילים המתפעלים את הכיבוש, אבל אין לנו אפשרות כזו?'

8. אתה כותב על הבלגה שנמשכת כבר שמונה שנים. כאן, צר לי לומר, אתה נופל לחלוטין לרשת של תעמולה ישראלית לאומנית שאין לה דבר וחצי דבר עם העובדות. כיצד ניתן להגדיר את שמונה השנים האחרונות כהבלגה, כאשר ב-2003 התנהל מבצע 'חומת מגן', שגם במהלכו נהרגו אזרחים פלסטינים לא מעטים (בגדה, אמנם), ושאת מטרותיו הייתה למוטט את תשתית החמאס (שעד אז עסק בעיקר בפיוגים), וב-2004 חוסל השייח' יאסין, מנהיג התנועה? ישראל לא הפסיקה במהלך השנים הללו לעסוק בהרג פעילי חמאס בעזה מהאוויר (ובדרך, כרגיל, להרוג גם חפים מפשע) ובפיצוץ מנהרות שדרכן הועברו תחמושת וכלי נשק. שלא לדבר על חנק רצועת עזה והפיכתה לכלוב ענק. עצם הסכם הפסקת האש האחרון עם החמאס מעיד עד כמה טיעון ההבלגה מופרך: אם ישראל הבליגה כל כך הרבה, מדוע הסכים החמאס להפסקת האש האחרונה? מה היה האינטרס שלו? מושג זה, 'הבלגה', שייך לאותו אוצר מילים שאיתו שוטפת התקשורת הישראלית את המוח, ושמאפשר בסופו של דבר ליצור קונצנזוס כה מרשים סביב היציאה למלחמות מטורפות.

9. אתה כותב: "לא שלנו אין אחריות וחלק חשוב במצב, אבל – בחירתו של ערפאת בדרך הטרור והדם לאחר אוסלו ובחירת החמאס בדרך טרור הטילים ודרך טרור המתאבדים, הם המקור המרכזי, והגורם המהותי להסברת "המוגלה" שתיארת. אני משוכנע שאילו הפלסטינים היו בוחרים בנתיב אחר, החברה הישראלית (ואני גם זוכר וגם חוקר את הרוח האופטימית בעקבות אוסלו והתקווה הכל כך גדולה לשינוי המצב), והחברה הפלסטינית היו נמצאים במקום אחר לגמרי!!"

אכן, ערפאת בחר החל משלב מסוים, בעיקר אחרי קמפ דייוויד, בדרך הטרור נגד אוכלוסיה אזרחית. זו בחירה שהייתה גם לא מוסרית וגם לא חכמה מבחינת האינטרס הפלסטיני לסיים את הכיבוש. כאמור, אני רואה בהרג אזרחים לא מעורבים פשע נגד האנושות – בכל זמן, בכל מקום, בכל מקרה. אבל אם צריך שניים לטנגו, כפי שאתה כותב, מה לגבי הבחירות של ישראל מאז אוסלו? מדוע בחר רבין להרחיב את ההתנחלויות בקצב חסר תקדים בדיוק ברגע שבו השלום עמד לכאורה בפתח (וזוה קרה הרבה לפני שערפאת פנה לטרור)? מדוע הוא נמנע מלפרק את חברון אחרי הטבח שביצע ברוך גולדשטיין (שפתח את עידן הפיוגים ההמוניים)? מדוע לא פונתה אף התנחלות על ידי 'שוחרי השלום' פרס וברק (נתניהו לפחות החזיר חלק מחברון)? ומדוע לאורך כל התקופה הזו המשיך צה"ל להתעלל באוכלוסיה הפלסטינית באמצעות מחסומים, סגרים והתנהגות משפילה (כך שהאזרח התמים, כפי שאתה מכנה אותה, החי בשטחים כלל לא הרגיש בשיפור כלשהו שהביא אוסלו, אלא להיפך)? לו כל אלה היו פועלים אחרת, אני משוכנע ששני העמים היו היום במקום אחר לגמרי. אגב, הרוח

האופטימית שפיעמה בחלק מהישראלים (בעיקר במרכז הארץ) נבעה קודם כל מכך שלא הכירו – ומעולם לא רצו להכיר! – את המציאות הקשה שהמשיכה לשרור בשטחים במשך מה שכונה 'תהליך השלום'.

10. אתה מאשים את השמאל הרדיקלי בכך שהוא שוכח שטילים הם לא ברזלים עפים ושמטאבדים באוטובוסים הם לא מאבק לגיטימי. אני מפנה אותך לאחת הקריאות המרכזיות בהפגנות נגד המלחמה בשתי המלחמות האחרונות: "בכירות ובקירות ילדות רוצות לחיות"; "בעזה ושדרות – ילדות רוצות לחיות". מי שנוסע מאז ומתמיד כמוני באוטובוסים על בסיס קבוע, ושטיל סקאר פוצץ לו את שמשות החלון בבית במלחמת המפרץ הראשונה, לא יכול להיות אדיש לדברים כאלה. האדישות כלפי טילים והרס מצויה במקומות אחרים בחברה הישראלית: קודם כל, בקרב אנשים מהמעמד הבינוני עד גבוה שחיים באיזור המרכז ושמעניין את סבתם הצולעת, סליחה על הביטוי, איזה טילים עפים על שדרות, ועוד פחות מזה איזה טילים עפים על עזה. אגב, אין ביניהם ובין השמאל הרדיקלי שום קשר. לרוב, הם קרובים בעמדתם הפוליטית דווקא לשמאל הציוני המתון או למרכז.

שנית, האדישות הזו לסבל מצויה בקרב הרוב המכריע בחברה הישראלית כולה כלפי כל פעולה אלימה שמתרחשת בשטחים. אותו רוב לא רוצה לדעת מה קורה שם, העיתונות מיישרת קו ולא מדווחת, ואז כשמתרחשת פעולה אלימה של הפלסטינים כלפי ישראלים הזעם הוא, כמובן, עצום. מה המרושעים האלה רוצים מאיתנו? מה אי פעם עשינו להם?

אחרי שכתבתי את זה, עלי לומר שנכון הוא שיש בשמאל הרדיקלי גם מי שמאמינים שהשתחררות מכיבוש קולוניאלי לא יכולה להיעשות ללא התנגדות אלימה שתגבה גם חיי אזרחים. זוכר את המצב הבלתי נסבל שדיברת עליו, שמחייב למרבה הצער גם פגיעה באוכלוסיה אזרחית? אז זה גם בדיוק הטיעון שלהם. אני מתנגד, כאמור, לטיעון זה הן כשהוא בא מצדם והן כשהוא בא מצדך.

11. אתה כותב שגם הימין הקיצוני וגם השמאל הקיצוני שותפים למחשבה שהכל תלוי בישראל. אני מסכים איתך במידה רבה לגבי השמאל. כמדינה כובשת, בעלת אחד הצבאות החזקים בעולם, אני סבור – וחושב שאני מייצג בכך את רוב השמאל הרדיקלי – שהרבה מאוד, הרוב, אכן תלוי בנו. אנחנו כבשנו, אנחנו מנהלים משטר כיבוש אכזרי, אנחנו יכולים לבחור אם לצאת מהשטחים שכבשנו ובוחרים שלא לעשות זאת, למעט בשוליים. זהו ההקשר הבסיסי שבתוכו מתקיים הקונפליקט באיזורנו. אחר כך, בתוך ההקשר הבסיסי הזה יש לכלל השחקנים והשחקניות אוטונומיה מסוימת, לעיתים מצומצמת מאוד, לעיתים גדולה יותר, לקבל החלטות שיגרמו להחמרת המצב, להמשך הסטטוס-קו או לשיפור המצב. בהכללה, אומר שלפלסטינים יש מרחב בחירה קטן יותר מלישראלים, אבל אני לא מכחיש שיש להם עדיין מרחב כזה, ושבהלך השנים הוא נוצל על ידם לפעמים היטב (האינתיפאדה הראשונה, למשל, שהייתה בעיקרה מרי אזרחי) ולפעמים בצורה גרועה ולא-מוסרית (כמו בתקופת הפיגועים). אבל כל זה לא משנה את העובדה שהבחירה הבסיסית של הישראלים היא להמשיך את הכיבוש,

ואף להפוך אותו ליותר ויותר אכזרי. קל להבחין בהתגברות האכזריות והדיכוי אם משווים עוללות כיבוש מתחילת שנות ה-90, לפני 'תהליך השלום', עם עוללות מהשנים האחרונות. אז חיילים שהיכו פלסטינים עוררו מהומה גדולה (זכרו את פרשות אפי פיין ויהודה מאיר). היום חיילים שיורים על פלסטינים לא מזיזים לאיש. האמת, אפילו חיילים שיורים על מפגינים יהודים בשטחים אינם זוכים כמעט לגינוי (לצערך, אני יודע גם את זה מניסיון אישי מדי, לטעמי: אחי הצעיר חטף כדור מתכת מצופה גומי בראש לפני כשנה בעת שהשתתף בהפגנה בבילעין נגד חומת ההפרדה, הגוזלת מהפלסטינים חלקים גדולים מאדמותיהם. חייל כיוון לעברו את הנשק שניות ארוכות, בעוד אחי נס על נפשו, ולבסוף הוכיח החייל יכולת קליעה מרשימה).

12. אתה צודק גם לגבי הימין הקיצוני. העניין הוא שגם הם צודקים. מי כמוהם יודע עד כמה הכל תלוי בנו. האם יש משהו שמוכיח זאת טוב יותר ממפעל ההתנחלות? אם לפלסטינים היה איזשהו כוח ממשי, איזושהי השפעה משמעותית על המתרחש באיזור שבו הם חיים, האם ההתנחלויות היו קמות? ועוד יותר מזה – האם הן היו הולכות ומתרחבות (ומשגשגות מבחינת רמת החיים השוררת בהן) כבר יותר משליש מאה, בקצב מבהיל של אלפי מתנחלים לשנה (ברוח גבית הכרחית של ממשלות ישראל לדורותיהן, ובמיוחד של ממשלות בראשות מפלגת העבודה)?

לעומת זאת, אם לחזור לטיעון שלך, אני חושב שהרוב המכריע של הישראלים סבור היום שהכל תלוי בפלסטינים. כדברי נתניהו: "יתנו – יקבלו; לא יתנו – לא יקבלו". וזה לא רק טיעון פשטני, זה טיעון מופרך. זה גם מה שעולה במידה רבה מהדברים שלך: אנחנו עשינו את שלנו, עכשיו הכל תלוי בכם. מדובר בהיפוך-יוצרות שהסיבות הפוליטיות והחברתיות לקיומו ברורות. כל עוד הכל תלוי בהם, עלינו לא מוטל לעשות דבר. חוץ ממלחמות, כמובן. התופעה הזו ברורה במיוחד בכל הנוגע לאובססיה סביב החמאס. החמאס מכשיר כל שרץ. מתלונן על חוסר המוסר שלנו? תראה מה החיות האלה עושות. אנחנו לא שומרים על זכויות אדם? יש לנו אויב נורא שמחייב לנקוט פעולות חירום. אם לא היה החמאס, היה צריך להמציא אותו עבור הישראלים (בעצם, עכשיו אני נזכר שעזרנו להמציא אותו בזמנו). הוא התירוץ התורן שמאפשר להמשיך לתחזק את הכיבוש ולהצדיק כל זוועה. ואני מודה שהוא עושה הכל כדי להפוך לתירוץ מוצלח במיוחד.

13. אתה כותב על הסרט שראית, שבו אנשי חמאס השתמשו בילדים כמגן אנושי. מזעזע, ללא ספק. אך מה דעתך על 'נוהל שכן'? האם יש הבדל בין הפרקטיקות? ואם לא, מדוע אתה לא מציין זאת? ומה לגבי גיוס הילדים למען מלחמות ישראל? ילדי כל גן שכיבד את עצמו שלחו בשבועות האחרונים אספקה לחזית. במלחמה הקודמת נתנו לילדים לצייר על טילים בטרם הועברו ליחידות התותחנים. אבל כמו שאמרתי, טוב שיש חמאס, שבאמצעותו אפשר להרגיש צודקים ומוסריים, לפחות באופן יחסי.

14. ועניין אחרון: במהלך הטקסט שכתבת, שלא היה קצר, השתמשת פעם אחת בלבד במילה **כיבוש**. באותה פעם בחרת לשים מילה זו בין מרכאות. בעיני יש בעובדה זו כדי לומר משהו על רוח הטקסט שלך בכללותו, ועל מה שהמלחמה הזו גרמה לך

ולרבים מהאנשים שאני מכיר שמחזיקים בדעות פוליטיות דומות לשלך. יש לי תחושה ברורה שזה לא היה קורה לך לו היינו מתכתבים לפני חודשיים. אלון שהכרתי עד היום לא היה מתבטא כך. ולכך בדיוק התכוונתי, כשאמרתי שמהו דרמטי קרה לחברה הישראלית במהלך שלושת השבועות הללו. כי אם גם בשביל מישהו כמוך הכיבוש הוא מושא ללעג, אז באמת הכל אבוד.

שלך, בידידות ובכאב,

אמנון

אייל נווה, 25.1.09, מגיב לאמנון ולאלון:

שלום לכולם,

בעקבות החלפת המיילים בין אמנון לאלון הצלחתי להרכיב פיסקת "נמאס" על ידי "העתק"- "הדבק" שביצעתי בין שני הטקסטים שלהם. הוספתי רק מה שכתוב בסוגריים והנה מה שיצא ומשקף את "הנמאס" הפרטי שלי.

להלן מה שיצא:

נמאס מהסובלנות ומהניסיונות "להכיל", "להבין", "להתחשב בנסיבות", להיות מודע להיות הפושע "קורבן הנסיבות" ושאר ירקות מסוג זה כלפי מדינה שכובשת באכזריות עם אחר למעלה מ-40 שנה, [וכלפי] תנועה שחרתה על דגלה את השאיפה להשמדת ישראל. [כלפי מדינה] שמענה על בסיס קבוע עצורים פלסטינים, שחוטפת לבנונים כדי שישמשו כקלפי מיקוח, שחייליה מתעללים בפלסטינים במחסומים, שמעודדת פלישה של מאות אלפים מאזרחיה לשטחים שאינם שלה ומאפשרת להם לפגוע במקומיים כרצונם, [וכלפי תנועה] הדואגת ליישם את שאיפתה בפועל על ידי כל סוגי הטרור האפשריים: מתאבדים, טילים על גני ילדים ובתי ספר [תוך תכנון מודע של שיגור הטילים בשעת תחילת הלימודים]. [כלפי מדינה] שמפקיעה אדמות פרטיות באופן שרירותי, שמפלה מיעוט גדול החי בקרבה, שלא מהססת להרוג אוכלוסיה אזרחית, כולל ילדים בשעות הלימודים בבתי ספר, ולהחריב את מקום מגוריה כשהדבר תואם את האינטרסים שלה. [וכלפי תנועה שהפכה] יותר ממיליון אזרחים עזתיים לבני ערובה הנתונים לשלטון פחד, אימה וחוקי איסלם "נאורים" כגון קטיעת ידיים וכו'.

הבעיה שלי, ואני מניח של הרבה שוחרי הומניזם וצדק בשמאל המתון או הרדיקלי, הציוני או הפוסט-ציוני, היא איך להחליף את נרטיב ה"נמאס" בנרטיב מפויס יותר כצעד ראשון לשינוי המגמה. נרטיב שעם כל הקלישאות, נדון "להכיל", "להבין", "להתחשב בנסיבות" על מנת להתחיל בכירור תהליך הדה-הומניזציה שעובר על שתי חברות קורבניות שהורסות את עצמן וזו את זו.

דיאלוג כבר אמרנו?

שיהיה רק יותר טוב,

אייל